

Աղերախսությունն ու լազկանությունը
որմեն կայացման ձե՞ւ

Մի՛ վիրավորելիք պարզ արվեստ «ուզակությամբ»

Մարդկային ամենախոտելի հականիւն է երախտամոռությունը, որ ցավեցնելու ասիհճան հոսահատեցնող է: Աղեղախտությունը սոյանում է բարերարի մեջ հավասը դիմացինի նկատմամբ, որի հետեւանով բարերարից խարվածի վերակած մարդն էլ երբեք ոչ մեկին չի տեսնելու Աստու դարգեւած լուսաղսակի շողերի մեջ, անկախ նրանից դիմացինը երախտամոռությամբ դդեմ է իրեն, թէ ոչ: Երախտամոռների համար ժողովուրդը հազար ասույր ու անեօթ է հորինել: «Անաղումաց շում», «Օձը տախացնողին է խայթում», «Ով մոռանա՝ զուզ աչով կուտանա», «Աչերդ թռնի, թիցդ դուրս գա արած»: Բայց մի՞թե անեօթը վիրավորանը մոռացնելու, միսիրարելու հատկություն ունի: Դժվար թէ:

Ծա դեմքերում բարերարն ու օգնության ծեռ մեկնողը չի էլ ուզում հիշել իր հոգատարությունը, հոգեկան զեղումները, որ ունեցել է խեղճության ըղարեսպ իր շահագործող եռվյունը ծածկած «խեղճուկրակին» տեսնելիս ու նրա հետ կաղված ողջ դաշտությունը, համարելով այդ ամենը կյանի հերթական դաս: Սակայն լինում են եւ դեմքեր, որ օգնության ծեռ մեկնածը բարոյական իրավունք չի ունենամ լուսու, չէ՞ որ գումար տալուց հետո, այլ բարերարների առջև արված միջնորդությունն էլ է բարերարություն: Խևկ գումարն անմիջապես տամադյողներին ինչղե՞ս աղացուցել, որ խեղճի դիմակ հագած «անաղումացի» երախտանոռությունը վերջինիս, այլ ոչ թե միջնորդի բարոյական նկարագիրն է:

Եթեա հեօս լուծելի հարց չէ:
Երախտամոռության թուղնով
դղձվեցին նաև «Մոնջյան» հիմ-

«Դարեցողությունը
անառակությունների մայրն է»
Արք. Ֆարեա

ԳԵՂԱՐՔԻ ԻՆՍԻՏՈՒՏԻ ԿՈՂՄԻց ՇԻ-
ԱԿԻ ՄԱՐԳՈՎ ԼԱՍՏՐԱՎԱԾ ՄՊՀԻՆ-
ՀԻԱԼԿԱՆ ԻԵՏԱԳՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻց
ԴՐԱԳՎԵԼ է, ՈՐ յՈՒՐԱԲԱՆՅՈՒՄ ԱՆՁԻՆ
ՆԱԿՈՆԻ ՕԳՏԱԳՈՒԹՎԱԾ ԱԼԿՈՒՈՒ-
ՅԱՆԱԿՈՎ ՄԱՐԳԸ ԲԱԳՄԻՑԱԾ ԳԵՐԱ-
ՎԱՆԳՈՎ Է Խ-Ե-ԳԵ-ԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԵՐ-
ՐԱՄՆԵՐԻՆ ՄԻԱՍԻՆ ՎԵՐԳՐԱՑ: Այս բա-
ՐԱՐՈՒԹՅԱԿ ԸՆՎԱԾՄԱՆ համար ՊԱՐՏԱ-
ՎՈՐ ԵԲԸ ԴԻՈԼ-ԳՈՄՆԱՅԻ ԼԱՅՏԱՊԱ-
ՐՈՂ ՄԵՂԵԴԻՄՆԵՐՈՎ ՈՍԴԵԿՎՈՂ, ԱԼ-
ԿՈՒՈՒԼԱՅԻՆ ԽՄԻՉԱՆԵՐԻ՝ ԽԵԼԱԳՆՈՐՈ-
ՎԵՐԱՆ ԽԱՍՑՈՂ, ԾԵՆԳԱՄԻՑ ՈՒ ԱՆ-
ԴՈՎԱՐ ԻԵՌՈՒՏԱՏԵՍԱՎԱՅԻՆ ԳՈՎԱԳ-
ՎԻՆ Եւ Բախով ԿՈՂՄԻց ԻՆՎԱՆԱ-
ՎՈՐՎՈՂ, ԱՏՎԱՐԱԲԱՆԱԿ ՄԵՐ ԱՅՆ
ՄԱՐԳՎԱԳՈՒԹՎԱԳԻՆԵՐԻՆ, ՈՐՈՆ ԿԱՄ
ԵՆ ՍԼԱՎՈՆԱԼԿԱՆ «ԱԼԿԱԾ» ՊԱՏՎԱ-
ՎՈՐ ՏԻՏՈՒՄ:

Դամակելի, դարձես, նրանց-
ամ ու նորու այս ջենալմեններին
կարելի է հանդիպել առանցնե-
րուա, գերեզմանաներուա, տարեց
ընուպի ծիսակատրություննե-
րուա, ծառազուկ դուռակներուա, մի
խոսնով՝ ամենուր: Նրան աչի են
ընկնուա բոհեմական-քափրփված
օնենուել առանցներուա: Եթե այս

«Բոեմնեվի Վահանը, ես չստ բարցի»:
«Բոեմնեվի Վահանը, ես իրա ցա
վը, հալալ չե՞ր, ծեննակ բուակու
ինչան ուզենային, ըդխան էլ կիս
մեին: Դընիկվա գթության կոմիտե
ների անգուք նախագաների ղեկա
կարտեին, ի՞նչ էր եղել»: «Սառկո
զի դեմք, կըսեն լավ էլ խորո Ե
Կառտե խաղ չկա»:

«Եսօրվա կորվածիով թուրեց
մեզնից շան դես կը բաւավին»:
«Օճուկ, Տոճուկ ու Յակուտըսկ
մեջի հըմար կը խնդրոին»:
«Դայից գլխով ազգ Վաղէ
չկա»:
Բ. Պաշողներ՝ սաղոմազոխիս
տական հակումներ ունեցող օդեմոր
ների այս ենթախմբին ընդու

— Հայոց ազգական պատմության մեջ այս սսթախսթին բնորոշ

Ծխիթառող ու բաջալերող նամակ
ներ Ոոմեն Կոզմոյանին, որ նրա
ցուցաբերած հոգատարության ե-
ղայ դեմ ստացած երախտամոռ
աղտակի մասին են Վկայում
«Ասչափ երկիր զացին: Ինչո՞ւ: Ա-
լադինին գորգո՞ւ: Ափսոս մեր ա-
խտանից, ափսոս մեր ժամանա-
կը, մեր նեղությունները, զոհողու-
թյունները, եթե դիմի կերպեն
այսողիսի օձեր, որ դիմի մեզ խա-
թեն, երբ առաջները սրվեն», գրու-
է «Սղբեղանիի» նվիրյալ բարե-
րարներից Դերման Խնոջիրյանը: Ի-
դեմ, Վերջինս «Սղբեղանիի» ա-
խտանիների համար բավակա-
նին բանկարժել համակարգիչ Ե-
նվիրել, ել չեն խոսում այն գու-
մարների մասին, որ դարբերաքա-
ստացել եւ ստացականներով իր-
կեղծ ընորհակալական խոսն է
հակաղարձել Սարինա Ավքանդի-
յանը:

Կերցինս իրականության զգացողությունը կորցրած հավաստում է «Դեսի» թղթակցին, թե իր «Տասը տարվա ընթացքում երգչախմբին սառարելու խնդրանելով դիմել է առ կազմակերպությունների եւ դետական կառուցքների: Որու մասնավոր կազմակերպություններ արձագանել են, սակայն նրանց օգնությունը «միանգամյա» էր. օրինակ՝ դահլիճի վարձը համերգի օրը, համերգային բուվլեսների անվճար տղագրումը, ձայնասկավառակի թողարկումը, Աջակցությունն, իհարկե, անգին է, սակայն հիմնական խնդիրը այն չի լուծում: Գերմանիայում եւ Ըստյանիայում ելույթ ունենալու համար երգչախմբին դեսի է դաշտամական հագուստ, հարկավոր է գումար վիզաները ծեւակերտելու համար, կան մի շարժ այ-

չլուծված խնդիրներ» («Եթե 12.02.2007թ., արտասմուլը՝ «16 ժամ», 21.02.2007 թ.): Ի դատախան նման լացկանության եւ հոգության կորսի, մեր ձեռիշն է ստացականներ ու հավաստագրելու նույն տասը տարիների ընթացքում Սարինան ստացել է «Ռումեն Կողմոյանի միջոցով դարուն Շենան խնդիրյանի կողմից չորս հազար դոլար խմբավարական սեմբանարին մասնակցելու համար» մեկ այլ անգամ «հարյուս դոլար խմբավարի եւ դասնակահարացիատավարձի համար», 150-ական դոլարներ՝ Թիվելեկ ընտանիքից, Պիեռ Մուտայյանից եւ Նուրյա Բեդերյանից՝ 300 ԱՄՆ դոլար, և ինքին թագուհուց (ԱՄՆ տարացուցիչ եւ դահլիճի վարձասահանութիւն գումար: Եվ Վերջապես այս «խեղճ ու կրակ» խմբավարացիատավական գործունեության համար Երգչախմբային ընկերությունում անվճար երկու տարի գեռացվել է դահլիճը բեյրութահարաբերար Վասիլ Աբյանի միջոցներով, որը նաեւ մի առիթով 30 դոլար է նվիրել երեխաներին Պարզվեց նաեւ, որ «Սովորանական եա երկու տարի փորձեր է արտադրել «Ազգային ճշակութային միության» սրահում: Նույն միությունը երգչախմբի երեխաների համագնել է հագուստ եւ կոչիկներ՝ «Սովորանական» խմբին փորձերի համար հյուրընկալել, սատարել և շարունակում է սատարել «Նարկացի արվեստի միությունը»: Այսիրի համար վարձակալվել նվեր գնված տարացուցիչով գեռացվել է նաեւ Ռ. Սելիմյանի բաժեսական ուսումնարանի դահլիճը՝ վերոհիշյալ և ինքին թագուհու բարերարությամբ:

Ասւծողները

փարզելու եւ համբուսվելու մոլուց
է: Նրանց մոտ, նորածիններին հա-
տուկ եւ Վաղ տարինակ գործող ծե-
լու ոեֆելսը հետագա կյանի ը-
թացնում ոչ միայն չի վերանում, ա-
լև ավելի է սաստկանում եւ կաս-
թելագրիշվում: Դա է դասձառը ո-
դաշողների տեսադաշտում հայ-
ված որեւ շարժվող օրիեկտ անդու-
շից չի մնում: Նկատելով հերք-
կան, ճողողութելու դատասվող գ-
իին, դաշողը, իր հոգեւարժակա-
վիճակին անհամաղատասխա-
ճարդկությամբ կառչում է նրա ո-
կանջներից: Դիմնավորաբես բո-
ված ու ոլորված ականջների միջ-
ցով նա կարողանում է դահդան-
իր հավասարակությունը, միա-
ժամանակ դյանց օգնությամբ՝ ո-
ղես կանոնավորող լիակների, զո՞-
դեմք հարմարեցնել ձագարած-
բացված, կոչելու եւ ծեծելու դա-
րաս իր փսլնու ռութերին: Ծեծե-
գործողությունը ուղեկցվում է մի-
կողմանի կրտն գրկախառնությամ-
«ես ու համամասնականով ըն-
ված կյանիիդ մեռնիմ», «կաշէ

Են հուզմունից տեղ-տեղ խզվոր
կերկերուն ծայնով արտասանվու
«ալկոհոլային ակմեթզ»-ի ժար
նային բայակներով։ Իսկ սրամ
լիկ երգերից գերադասում են բա-
րախտաքարտ առաջմ միայն տես-
դական օրգաններին նվիրվու

«Սովորականին» սկսած 2001 թվականից մինչ օրս ստանում է ամիսը 50 դոլար Պիեռ Մուտայյան եւ Նորայր Բեներյան ընտանիքից, 25 դոլար Թիվելելի ընտանիքից (բոլորն էլ Ղերոյք խաղաթից)», հավատում է Ռ. Կոզմոյանը, որ դատմում է Խնդիրյան ընտանիքի տրամադրած 1800 դոլարի, նոյն ընտանիքի ջանմերով ԱԱԾ-ում թողարկված 1000 խտասալիկների, դրանցից 300-ի վաճառմից ստացված եկամուտը երգչախմբին թողնելու մասին: «Սովորականին» հայիա մեկնելու գումարը տրամադրվել է «Դայաստան» հիմնադրամի միջոցով, որ հոգացել են հանրապետության առաջին տիկին Բելլա Բոչարյանը եւ նոյն «Մոմցան» հիմնադրամը, ասաց նա: Եվ այսինքն հետո՝ իբր «երգչախումբը գոյատեսմ է խմբավար Սարինա Ավեանդիյսանի եւ նրա աղջիկների նվիրվածության շնորհիվ: «Միթե սա բարոյական կեցվածի է, մանավանդ դեռահաս երիսխանների հետ աշխատող վայնանկավարժի համար», հարցնում են բարերարներն ու բոլոր նրանք, ովքեր ականատես կամ ականջալուր են նտավորական-մանկավարժ Սարինա Ավեանդիյսանի այս խայտառակ դահլիճամբակին:

3.4 «Սովորանին» վեցերև է վերադարձել Ըվեցարիս-Գերմանիա կատարած շրջազգյուրյուններից, որտեղ մասնակցել է մրցուրբների ու փառատոնների: Հս տեղեկությունների, երգչախոաբը մրցուրբներից մեկի ժամանակ լավագույն 13 խմբերի շարլուած է հայտնվել: Գուցե գուն այս հանգամանքը դարտավորեցնի գեղարվեստական ղեկավարին վեր բարձրանալ «լալկան ուզ-պորի» մակարդակից:

Դանուպի՝ իրենց մասնագիտությանը փիզովիչ ժիրաղետող բարձրուակ նախագետների շարթուած աշխատուած են «Առողջապահության գերազանցիկներ», «Առողջապահության հարվածայիններ» ու «Առողջապահության երկարեցիներ», ինչպես նաև 13 եւ ավելի երեսաներ ենած, անխնամ թողած ու չդասիարակած «հերոսութիւնայիւրեր», եւ «ՊԱՊ» (դաշտաւած աշխատանիւր եւ դայլայիւր) համալիր կրթամշակութայիւր են:

Ամսական 2-3 հիվանդ սղասարկող գերծանրաբեռնված հանրությօք, բուժական նոյտակներով օգսվում է իր սեփական աշխատակիցներից կազմված երգի ու դարձ համույթից (Եսթետոքերապիա): Անդեղ ու դարման, միայն արկեսով բուժվող հարթեցողների կողմից կատարի խանաղավառությանը կրկնվող բավո՞ր, բավիսխմո՞ր, բի՞ս, սաղօ՞լ բացականչություններով է օնդունվում համույթի բուժական բացառիկ ազդեցություն գործող «Գու-զես դուր-բանդ էղ-նիմ, գու-զես բում-բանդ էղ-նիմ» կրակոց բոլերոն: Կերջաղես ծանծացած ընթեցողի հետարրասիրությունը բավարարելու համար մնում է վերծանել «ՓԲԸ ԴԱԿ» կոչվող ու ինչողես կակոֆոնիա հնչող հաղավույթը: Դեմոկրատական ցենտրալիզմով կառավարվող ԴԱԿ-ը կատ չումի ընդհատակյա ահարեկչական որեւէ կազմակերպության կամ էլ մայիսի ասոցիացիաների միջոցով հնուրությունը կատարվում է առաջարկությունում:

գոնեայի պաշտոնը օնվոր
գոնիկ արտահայտության հետ։ Այն
դարձամբ նաև նակուա է՝ փակ
բաժնեթիրական ընկերություն Պո-
գեկան առողջության կենտրոն։

Ս յս 1963-ի օգոստոսին էլ, ահա երկրորդ անգամ, եկել եմ Յաթը՝ Գրողների ստեղծագործական տունը, որովհետեւ անցյալ տարի սիրեցի Յաթայի կիման, որ իմ մանկության Աքենի կիման հիշեցրեց՝ ծովային ու ոչ խոնավ, բոլորովին տարբեր Գագրայի կողմերից, ուր խոնավությունը ճնշում էր ինձ հաճախ, ազդում տրամադրությանս վրա: Եվ այստեղ, մանավանդ, այս եռահարկ նարնջագույն տեսնը բարձունի վրա է, միջերկրականյան ժիղի սոճիներով, նոճիներով, նույնիսկ ծիթենիներով ու նաեւ տագանակենիներով շրջադաշտած, երրորդ հարկու իմ սենյակն էլ նայում է իմ սիրած կողմը՝ արեւելի, հեռու ներեխտած երեսում է նավահանգիստը, դիմաց ծովի անհոն կաղուց տարածությունն է: Տրամադրությունն միշտ լավ է եղել այստեղ, մերը ընդ մերը՝ գերազանց: Այս տարի, արդեն անցած խան օրերին (ավստ, չորս օր մնաց), մի խնի հրաւալի երեկոներ էլ ունեցած ծերունի, հիվանդակախ, բայց նիսից զարմանալի աշխույժ, ընավորությունը սիրայիր Սամոնիլ Մարտակի հետ, երբ ինմը գրուցի էր հրավիրում «Սոմ» հարկաբաժնուած, ուր ամեն ամառ, ասաց, աղրում ու աշխատում է խնամի տակ, եւ նատուածին լոջայաձեւ դատագամքում երկուառվ:

Երեկ, սակայն, հենց առավոտից վաս էր տրամադրությունս: Արտահին դասձառը, անուուց, այն էր, որ երբ զարթնեցի վաղ առավոտյան սովորական ժամիս, ամդամած էր, արեւի նայող սենյակումս արեալուային զվարք մթնոլորտը չկար, եւ հիմարությունն արեցի, հակառակ հսկուն վեր կենալու սովորությանս, իր թե մի ժիշ էլ մնելու: Ծաս հազվադեմ է դատահուա, որ հանձնվեմ այդ ավելորդ թմբիրին,, որ թուացնում է, ինչողևս դիմի ասեր Մարտակը, Սերին աղեղող, ու մանականդ, այդ վիճակում, կյանի գեր բաներն են դղողուա կիսագիտակից հիշողությանդ խորից, սեւ մտերն են սկսում դաշարել: Գիտեի էլ, որ այդոցիս է լինելու, եւ ի վերջո վեր կացա՞ հոգեցիս ու Ֆիզիկադիս էլ թուացած արդեն, առավել եացդայնացած նաեւ՝ գիտնալով հանդերձ արած հիմարությանս դեմ, դժգոհ իմս ինձնից ու աշխարհում ամեն ինչից: Մոայլվել էի, այսինքն՝ թեղես ժամանակավորադիս, անուուց, գիտեմ, բայց մեջս մատել էր բնակորությանս մանկուց ի բնե սնորհված մեծագույն դարգեւը՝ Սերին ժմիշիս լուսը:

Այնան էլ հետ չէ ազատվելու դաշտած սեւ մատերիա, այսինքն վատառամադրությունից: Բայց նաև դեռ չէ լշփորել այդ հոգեվիճակը, խորից ավելի ու ավելի գլուխ կցցեն խոռվիչ հարցեր ու հարցեր, մի ամբողջ լեզերո՞ւ անձնական կյանքից, հասարակական կյանքից մինչեւ... դեռ, սատանան գիտե: Սի Իշել, այսողես ասած, ծիծաղելի չի թվում այդ «տաճադրություն» կոչված հոգեվիճակների հարահոլվագիտիկանանությունը մարդկային կյանքում: Այս կամ այն դատապահ կամ երեխն չգիտես ինչու վատանում է տաճադրությունը, դասնուանկումային, հետո մի ուժից հայտնի կամ անհայտ դատապահից թեւ առած լավ տաճադրությունը նույնիսկ երկին էլ է թոշում, եւ ինչ հարցերն ել են ըսկվում, լայբնիցյան է դասնուան այս աշխարհը՝ «հնարավոր աշխարհներից լավագունը»:

Ղամենայն դեղու, ինչդես էլ Օա-
յեն, շատ բան, զատ Երեսութիւն,
հենց Տրամադրությունից է Կախ-
ված: Մերք լավ, մերք վաս, ային առ
ային, եւ կարծես այդ այինների խա-
ղալին են դառնում: Մերք իջնում,

ԿԱՐՊԻՍ ՍՈՒՐԵՆՅԱՆ

Srujanika

թենցի անանձնական... չէ, չեղավ, այս առումով Մեծարենցի անունը տալն իսկ սրբադիուքյուն է, գոնե ինձ համար: Ահա, հակառակ՝ «Դեմք չէ» ասելուա, Էզիոնել սկսեցի դատողության երիշով, որ հանկարծ սիրսւծակեց: Ծիծաղելի չէ: Գուց դատողությունը չգիտեմ ինչ անճշտության հասավ, մոռանալով տիեզերական այն մեծ խորհուսդը, որի...

Ասո՞մ:

Գրիչս Վերցրել էի՝ նախ դարձա-
մես ասելու, որ Երեկ առավոտ վաս-
եր Տրամադրությունս, եւ թե հետ ինչ
եղավ:

Վաս տրամադրությանը դեմք չէ հանձնվել, դեմք է հաղթահարել։ Կամի ուժով դժվար է դա, կարծում եմ՝ անհնար նույնիսկ։ Ավելի օգնում են արտակին բաներ, ամեն մարդու ըստ բնավորության։ Դաղթահարելու լավ միջոց է, ինձ հաճար, խյալը, թափառելը, դիտելը, հենց ֆիզիկական շարժումն իսկ։ Որեւէ մարդու հետ չեմ ուզում լինել այդ հոգեվիճակում։ Մանավանդ որ, գիտեմ, ականա բերանս կրացվի սեւ մօտերով, կարող եմ հոռեսես տրնջացնոյի տիած տրամադրություն թողնել, իսկ դա ծիծ չէ, ես այդդիսին չեմ իմ բուն խառնվածելով։ Եվ ինչո՞ւ մի ուրիշի էլ տրամադրությունը մասամեռ մեղք գործեմ...

Ծուս իջա ճաւարան, դեռ իմ սեղանակիցներից առաջ, հազիվ մի դաշտառ հաց կերա թեյի հետ ու խկույն, ետեփ կողմով, հեռացա դեռի վեր: Յալթայի վերնամասում երկորողական, գրեթե ամայի փոքրիկությունը առձգունապէն նաև մո-

իղոսարով, բարձածալով առ առակա բլումները, տեղ-տեղ կանգ առնելով, նստելով, ծխելով ու դիմելով բացվող տեսարանները, թափառեցի մի խնի ժամ, հետո իջա մինչեւ հայոց եկեղեցին: Այստեղ բավական նստեցի Վարդգես Սուրենյանցի շրիմի մոտ...

Եղանակը դարձվել է արդեն,
բայց արեւը շղարցված լիներ կար-
ծես, ոոք էր: Տրամադրությունս էլ ոչ

թե դարձվել, այլ վերածվել էր մի տեսակ բբացման, ինչողևս տոքը այդ ճնշիչ ամղամածությունից հետո: Ըկա մտի շարժուած, ներսուած փակ է մի բան, հազիվ կաթում է մի միտք ու ճաղաղուած կարծես, չի հստակվուած, դառնուած է համեցող հայեցողություն, հոսք չկա, շարունակություն չկա: Գիտեմ այդ հայեցողական տարտամ վիճակն էլ, անօգու է կենարունանալու, միտք հստակեցնելու, շարունակելու միգը, իննիւեն դեմք է բացվի հստակեցնելու...

ճաշց հետո, սենյակս խաչված,
փորձեցի կարդալ: Թեղավ: Դեռ
բթացած վիճակն էր, չգրավեց ոչ
Պլատոնը, որի «գեղարվեստական»
տամախոսությունների ընտրանին
հետ բերել ու Վերընթեցուած են այս-
տեղ, ոչ էլ Ստեֆան Տվայգը, որի մի
հատոր գտա Ալուտկայի գրախա-
նութում «Դանդիդումներ մարդ-
կանց, խաղանների, գրերի հետ»
սեանչելի էսսենների շարք դարու-
նակող: Երբ ներսում փակ է այդ
չգիտեմ ինչը, ոչ միայն դեռի դրսւ
միտք չի հոսում, այլև դրսից էլ չի
ընդունվուած մտերի հոս: Բթացած
վիճակուած ընթեցելը հանցանե
հեղինակի հանդեղ, նաեւ իմբն-
գինիդ, այդ վիճակում կաւեկանդ-
կած հոգուտ հանդեղ: Թեեւ բա-
վական հոգնած, դեռ ֆիզիկադես

բագորեն: Զարմանալի է, եթե այդ-
դես արագ հեղանում ես, մեկուսա-
նում ջրային քաց տարածությունում,
դիմաց ինչպես փորանում է ամեն
ինչ, լողափը մերկ մարմինների մի
երկար մրցնանոց է թվում կարծես,
իետ նույնիսկ հազիվ է երեսում: Մի
խռորդ ժամ իետ կանգ առա: Մեղմ
օրորվող նավակում նստած, ձեռքերու
թիերին, դիտում է Յալթայի համայ-
նադաշկերը:

Ահա վերետում մեր նարնջագոյսն է ենթը ծառերի մեջ, երեկի Մարցակը հիմա նստած կլինի իր դասքամբում, ինչ է անում արդյո՞ւ: Մի նոր խառյակ է գրու, կամ Ովկյան Բլեյֆ է թարգմանում, կամ ել կաղողմ է՝ գիրը մոտեցրած աշխերին: Անօնուս, նա ել ունենում է վաս տրամադրության դահեր: Անցյալի այն դաժան տարիներին, մանավանդ, երեկի շատ է ունեցել: Դադրահարելու նրա միջոցն ել իր մոլեռանդ աշխատասիրությունն է, այս ծերունական տարին անգամ, հիվանդկախ, գիրուկ մարմնորվ հազիկ շարժվելու չափ և կար, բայց միտքը չափազանց աշխուզդ...

Այս այն աջում լավ երեսա է հայոց եկեղեցին իր բնորու հայկական գմբեթով։ Կեսօրին այնտեղ նստել էի բակում Վարդգես Սուտենյանցի շիրմի մոտ, ու թեղեք այն բբացած վիճակում տակավին, այն տ-

դա ասվածների տում է, կամ այդ-
դես է տղավորվել նրա ասածը մս-
իս մեջ։ Դիւեցի նաեւ այն երեկոն,
այդ նույն տարինուա, երբ գնացի ու
գնացի մեր արվարձանային հողա-
հատակ փողոցով՝ իբր հասնելու
աչիս մոտ թվացող այդ Պարթևնո-
նին, փողոցից հետո էլ շարունակե-
ցի գնալ այգիների մեջ երկարող
ճանապարհով, բայց մի հորթով
տեսա ցանկալաքի ետեւ ու սկսե-
ցի «խոսել» նրա հետ, եւ մուժն ըն-
կավ։ Դարձա տում վերադառնալու,
բայց մի էլեկտրասյան վառված
լամպի տակ նստեցի ու զգիտեն ին-
չու լաց եկա, եւ մեր հոյսն հարեա-
նը ինձ տեսավ, ձեռիցս բռնեց ու
տարավ տում։ Դիւեցի նաեւ, երազի
ննան, ինչ-որ գիսաստոյ մասին
խոսակցությունը մեր բակուա, թե
աշխարհը կարող է վառվել այդ գի-
սաստոյ դրոշից, եւ ինչուն գիտերը
երկին էի նայում ահով ու ափսո-
սանով, ու «Դայր մեր» ասելով
խնդրում էի Ասծուն, որ չվառվի
աշխարհը...

Այդ հիշատակները կապվեցին իրաւ, մի դատմություն սկսեց կազմվել մտումս: Թե գիսաստղի մասին այն խոսակցությունը մեր քակում եղել է ի հենց այն երեկո, եւ ես մեր փողոցն ի վար գնում էի հասնելու Պարթենոն՝ ասվածների տունը, խնդրելու Ասծուն, որ չվառվի աշխարհը, եւ երբ մութն ընկապ, եւեկտրասյան տակ նստեցի ու լաց եղա աշխարհի համար, ինձ ու ծնողներիս, տաշիս, մորեղորս, փոքր եղբորս, հարեւանների, այն հորդումի, ամեն ինչի համար, ու գիշերն էլ «Դայր մեր» ասելով խնդրեցի, խնդրեցի, որ չվառվի աշխարհը եւ նստեցի մանկական խոր բնով: Խոկ հաջորդ առավոտ տեսա լուսամուտից կադույս երկինքը, տեսա, որ կա, չի վառվել աշխարհը, շաղիկ-վարժենով վազեցի փողոց, տեսա, որ արեւ ուսկելուս ծագել է Պարթենոնից, եւ այդ ոսկելովսն զգացի սրտիս մեջ ու այնոտեն, այնոտեն ուսախացա: Միանչեցի դատմված կյինի, գրեմ անդայման:

Գուցե ոչ մի մտահղացում այդ-
դես չեր հորդել միանգամից, այդ-
դես արագ չեր զարգացել: Պատմ-
վածի մանրամասները կենդանի
զալիս են աչիս, կարծես բարեց-
նում ինձ՝ գրից, գրից իսկովս: Ու
այդդես՝ մինչեւ նավակը հանձնե-
ցի, մինչեւ եկա սենյակս ու նստեցի
գրասեղանի առաջ: Ու առաջին
իսկ տողից հոսեց, ասես դատաստ
ծնվեց դատմվածը միանգամից,
չգիտեմ՝ երկու ժամ տևեց թե ինչ-
ւան. մոռացել էի ժամ ու ժամա-
ցովս:

Ահա սեղանին է հիմա, բլոկնո-

სხვ თოლევაბ թხრებრ ჩემ მანერასა
ისუქე სოლერის, გრებ ის მე ჩაო ჯე
ღნივაბ: Եր տანდ მხეთენადრემ,
დოიგ ძირ მცავის, კილი მე შე:
Բაյց ჩემ მცირ է սა ლავადოუნ
ტანა է, որ գრել եմ կամ գრելու եմ եր-
բելից: Թվուա է նույնիսկ, որ ոչ թե
դաշმარ հորինեցի այդ հիշա-
տაկները շաղկադելով, այլ հենց
այդպես է եղել է, ենթագիտակու-
թյունը հանկարծ նատուցեց բուն ե-
ղելությունը, որի դրվագներն աս-
տանդել է հիշողությունն իր խահա-
ճությամբ. այդ երեկո «աստվածների
Տուն» էի զնուած հենց խնդրելու
Ասծուն, որ չկործանվի աշխարհը,
իսկ հաջորդ առավոտ Պարբենոնի
Վրայից ծագած ոսկեհորդ արեկն
նայուա էի մանկական սրիս ընդր-
ին զմայված ժողուով, եւ սրիս
մեջ էլ ծագուած էր ու արդեն բացվող
գիտակցությանս երկինքը լուսավո-
րուա այս գեղեցիկ աշխարհը սիրե-
լու անանձնական Ուրախության ա-
թեւը:

12 սեպտեմբեր 1963, Յալքա

Վան: Թուրիայի ամենաարեթը և լուսական ծայրամասը՝ եւ 100 կմ եւ սկզբով է հրանք: Սա ամենածայրագույն Արեւելյան Անտառիան է, որ կանգնած է այս Եկեղեցին՝ մի ժայռու կղզու վրա, խաղաղ Վանա լճում: Ծովքը լուրջ տարածվում է դաշնագույն, բարձ մի երկիր: Սարդկանց այստեղ հազվադեպ կիանողիցեն: Միայն այս օրն է, որ ի՞նչ ավելի մասն ժամով փոխվում է:

Զյունածածկ Արտօն լեռան սվա-
րում հավաքված երկուակից երեք հա-
րյուս մարդ ցանկանում է նավերով
ցանափակություն ստուգական պահանջա-
կան է: Այնուհետև առաջարկ է կատարվությունը:
Այն կատարվությունը կազմակերպությունը կատարում է 10-րդ դարում եւ հայերի ասենակա-
րեւուր սրբավայրերից մեկն է համար-
վում: Այսօր առանձնահատուկ օր է
նրանց համար: Թուրիխան վերա-
կանացնելու մարության ամսեղությունը կատարվությունը

4005

Մի մեծ ծրագիր

Վանա լճից նայելիս Թուրիայի
մյուս ծայրում Առամբուլի Սովորա-
կիմեր թաղում գտնվում է Օսմանյան
արխիվը: Եկեղեցու բացման նախօ-
րին կարելի է հանդիպել տնօրին
Սուսաքա Բուրախին: Նրա գրադա-
րակներում ծավալուն թղթաղանակ-
ներ կան, որոնցում շատ դատմություն
է թաղված: «1915-16 թթ.- ասուած

մանյան փաստաթղթերում», «Մեղադիքը պատճենագործվել է ուղարկությունը Անառողջայում»: Բայց դա դեռ բոլորը չեն:

Սա կարող է մի մեծ ծրագիր լինել հավանաբար, ուազմական գիշավոռ տարի ողան՝ ճշակված մի երկուամուր ցեղասպանություն բառով իր արժանադրած վությունը դրվագած է տեսանում եւ, վերջադիմ, ցանկանում է ամեն ինչ ճիշտ անել: Մի բան, որ, հավանաբար, իրեն չի հաջողվում:

Թուրմիայի հեռուստաեսությունը տնական օրվա առիթով կղզու վրա, Եկեղեցու դիմաց տեղայրել է տասխցիկի երկար շարժածողը։ Այս դահը ողիքի լինի ոչ միայն լոկ հանդիսություն, այլ այսեղից աշխահին նի դատգան դեմք է հովի։

Զոմակին Խոսամբովա մի թաղամաս է, որ նախկինում հայերն էին բնակվուա, քայլ հիմա շատ քիչ են այս տարածքուանուան մասը:

ՄԻ ՎԻՐԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻ ՏԻ ՏԵԾ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՏԵՇ

Անառողջայում գտնվող մի լճի կղզու վրա կանգնած եր ավերակ դարձած հայկական Ասծո տաճարը Այժմ Թուրքիան այն վերականգնել է եւ սա «Վերին բաղաբականություն» է:

Տումը: Այսօր առանձնահատով օր է
թուրերի համար: Բազմարիվ երկր-
ներից թղթակիցներ են ժամանել
երկրի այս վերջին անկյունը եւ սա-
հր դաշտան ունի:

Պատճառը հեռու անցյալում է, բայց ոչ այնին հեռու, որ կատարված իրադարձությունները, մաղղաց հոււերում եւ դասնության գթուած հանգիստ թողնվեն: 1915-16 թթ.-ին, Ներկայիս Թուրքիայի հանրապետությանը նախորդած Օսմանյան կայսրությունը տեղի ունեցավ հայ ժողովրդի ողբերգությունը: Տեղահանրություններն ու զանգվածային կոտորածները հայերն անվանուած են ցեղասպանություն, թուրքը՝ դաշտագմական տասնամբերում տես-

Ղազակաս դայնաններում տեղահանություններ կամ «դեղթեր»: Չոհերի թիվը տաշանվում է՝ նայած տասնկան: Պոլսու հայոց Պատրիարքականությունը բարեկարգ է՝ «Նվազագույնը՝ 1 մլն», ուժիններն էլ խոսում են 1,5 միլիոնից: Թուրքերն այլ տեսակետ ունեն դեղթերի վեռաբերյալ. «Այո՛, զոհեր եղել են, բայց ոչ ավելին»: Նրանի հրաժարվում են խոսել ցեղասույնությունից, մի քան, որ դահանաջում են հայերը: Այս հակասության փակուսու մեջ աշխարհի ծայրանատում գտնվող մի փուրիկ եկեղեցու վեռականգնուածը, այսդիտով, կարող է չափազանց մեծ նշանակություն ունենալ:

Երավիճակը երկու երկրների միջև
բարեւ:

Դայերի ազգային խորհրդանիւը՝
Արարա Եղոյ, գտնվուա է Թոստիայի
տարածուած Վանա լճից ոչ հեռու
Թոստիան եւ Դայաստանը սահմա-
նակից են, քայց սահմանը Վաղուց ի-
վեր փակ է: Դայաստանի նայուափ-
ղաւ Եթանից Սուրբ Խաչ եկեղեցու
բացման հանդիսությանը ժամա-
նած հայլկական դատվիրակությունը
եկել էր Կրաստանի տարածուվ: Խմբի
մեջ էր նի Եթասասարդ կին գիտնա-
կան, որը կանգնած էր եկեղեցուա
պյուղիսով՝ Եթկայի ու նուր անցյա-
լի միջեւ: Նա մոմ ուներ իր ժամկու

մնացել; Խոսքը Վերաբերում է տասն-ինգ ընտանիքի: Բայց կա մի հայկական դպրոց, որը 1830 թ.-ից այս տեղ է, ուր վարսունական թվականների Վերջին այցելել է Դավան Դիմիրյան հայ թռթակիցը, որը ստանվեց 2007 թ.-ի հունվարի 19-ին Ստամբուլում: Տնօրենութիւն է Մարգարիթ Եսիլբեկին, մի փորձիկ, Ծիհար հակին, որը մեզ տիտի դատմեր, թե ինչ խան է Թուրքիայում հարգվուած հայկական ճշակույթը: Ուսուցիչների մեծ մասը հայեր են, բայց դատմության ուսուցիչը բռնի է: «Պատմությունը ուսուցանուած ենի ըստ կրոնիան նախարարության երազերի», - ասում էնօրենութիւն: Ողբերգություն կացեղաստանություն բառերը չեն հօջում այս ողբերում:

Տիկ այս լոյնոցիւն:
Տիկ Եսիլբեկին, դղրոցի մասի
դասմելու ողջ ժամանակամիջոցու
նուած է աքոնի եզրին: Նու աչեր
անհանգիս են ու անվստահ: Մի ան
կյունում իննավստահ կեցվածու
բազմած է նու տեղակալը՝ ծագու
մով թուր Սինան Սիվածը: Նա հս
ճախ ընդհատում է սնօրենուին, ո
վերջինս էլ տեղի է տախո դրան: Տ
դակալը ջանում է հաղորդել, որ ս
շակերտները ծանոթանում են իրեն
ժողովոյի գրականությանը ու կո
նին, որ ամեն ինչ լավ է, ու հայե
թուրիայում հարցված եր:

Այս օր Սամբռովում դադ եթէ
Երևան ընթիի արարողություն
զանգվածային լրացվամիջոցների
դասմության գիտակների մեջապահ
հիմք ներկայացուցիչների հետ, ժողովական
ունեցակ մի ջերմ, աղակեղաց ու
տուանում Բուժորի ափին:

Դա, կարեի է ասել, խաղաֆական
ընթիի Երևան Եվրոպայից Ասիստանող կամքի դիմաց, կանցնած
լրապորված Օրբանո-Մզկիթը,
ջերի Վրա մրության մեջ լողում
նավթատար նավերը: Սա գեղեցիկ
վայր է ուսել-խմելու և դիմելու հա-

A historical black and white photograph capturing a significant event in front of a large, architectural building. The building features a massive, rounded dome perched atop a tiered, decorative structure. Below the dome is a smaller arched opening. The main facade is marked by a large, pointed-arch doorway. To the right of the doorway, a portrait of a man is displayed on a platform. A flag with a crescent and star is prominently displayed near the entrance. In the foreground, a large crowd of people is gathered, many holding up flags, including the Turkish flag. The overall scene suggests a public gathering or celebration, possibly related to the independence movement.

Նրանց վերաբնակեցնելով անաղա-
տային տարածեներով՝ ոչնչացման են
մասնում»: «Դայերի տեղահանումը օ-
ղոսօթ ավելի է զանգվածային կո-
ռուրածների բնույթ կրում»:- 1915 թ.
սեպտեմբեր 6-ին փոխանցում է Արա-
նայում Գերմանիայի հյուտառոսը:
1916 թ. դեկտեմբեր 4-ին Գերմանիայի
հյուտառոսը Երգրանոմ գումար է իր
մշահոգությունը, «որ հայերի տեղա-
հանությունը նրանց ոչնչացումն է
նշանակում եւ դժբախտաբար իրա-
կանություն է դարձել»: Եթե մեկը
Շոստիայի դաշնաբանների ընկերու-
թյան նախագահին խնդրում է մեկ-
նաբանություններ տալ այս մասին,
նա ասում է, որ գերմանական փաս-
տաթթերի մեջ մասը խառապանի
են ենթադրված:

Դայկական «Ակոս» թերթի խմբագրությունը գտնվում է Խոսամքուլի աշխույժ փողոցներից մեկում: Ղունդ դիմացի մայթին երեսում են մուգ հետքեր: Այս Վայրուա թերթի գլխավոր խմբագիր Դանիէլ Հիմնը ստանվեց թուր ազգայնանոլի հրազենից: Տան միջանցին այժմ 4 զինված ոստիկաններ են հսկում: Դիմնը միւս հսկակ դիրիռուուա ուներ հայկական հարցի Վերաբերյալ եւ, այդ դատձառով էլ դատաղարտվել եր՝ «Թուրքականության դեմ Վիրապուրանի» հոդվածով: Իր Վերջին հոդվածներից մեկի վերագիրն եր՝ «Արյո՞ն Վատահ ե՞ւ: Արյո՞ն սա Զեր Վերջին որոշումն է»:

Բովանդակությունը վերաբերում
է Կանա լոռա գտնվող Սուրբ Խաչ
եկեղեցու հանդիսավոր բացման
թվականին: Ակաքուա նախատեսված
է առիջի 24-ը, որ համայն հայու-
թյան սգո օրն է, Խանջի 1915 թ. առ-
իջի 24-ին սկսվեցին հայերի տեղա-
հանությունները: Թուրեց զգացին,
որ այդ օրը ոչ մի հայ չի մասնակցե-
լու տոնակատարություններին: Սա
լավ տողապություն չէր բողնի, այդ
դաշտառով էլ նրան առաջարկեցին
առիջի 11-ը: Առիջի 11-ը, ըստ Դյու-
սանոսի օրացուցի համընկնուա է
Գրիգորյան օրացուցի առիջի 24-ի
հետ: Թուրեց հասկացան, որ նաև
այդ օրը ոչ մի հայ Կանա իճ չի ...

Աղջարիոնեա
Ժայռեցիա Ա-

«Ակոս» թերթի նորանշանակ խմբագիտական է երիտ Սահմանական և Նոր Նույնականական միջազգային միջազգային գրասենյակում, տեղադրված են թերթի կայոցներ, իսկ դասերից հայկական մատիկներով դասելեներ են կախված: Նա ասում էր, թե տակապին չի կարողանում ընթառնել, որ իր ընկերն այլեաչկա: «Այդ ստանությունը այս երկրի խաղաքական մթնոլորտի միջ նաև է կազմում: Դուք նկատած կլինեք, որ դրսում տան ճակատին, «Ակոս»-ի

Gրեանի դրամատիկականի «Դամլես» դիմելուց հետո մի քանի օր մեղի զգացում ունեի. ասես այժիս առջեւ ազնվագուն մարդուն կործանեցին Եւ ես ոչինչ չարի... Ահա թէ ինչը Եւ ո՞րն է իսկական Ծեխովիրը: 1984 թ. Ծեխովիրյան փառատոնից հետո մեր Ծեխովիրյան բոլոր թեմադրությունները փորձարարություններ էին՝ ըստ Ծեխովիրի, որոնք մոռացվուած էին քատերասահը լելուց հետո:

Պատահական չե, որ այս «Դամլետը» կյանք է առել Երդամատիկում, ուր հետեւդական նախասիրություն է նկատվում անգիշական հաճարի հանդեղություն է: Այս իրականության մեջ բժմադրական արտասովոր գտավումներով ծանաչված մի ուժիսոր, որ հաճելի զարմանքի առիթներ է սկզբ «դժվար» հեղինակների՝ Իոնեսկոյի եւ Բետքի ինքնաշիդ, համարձակ ու արդիաւունչ ընթեցումներով: Իսկ իհմա՝ համաշխարհային քատերգության ամենաազնիվ հերոսը, որ վաղուց է իդեալի կարգն անցել: Երկու կարծիք լինել չի կարող, որ այսօր անհնար է Շեխտիր բժմադրել առանց կրատումների: Տափու ոյիշի խոստովանենք, որ այսօրվա հանդիսականին դժվար է դարտադրել նույնիսկ դասական քարձ դրեզիան, շեխտիրյան ինտելեկտուալ դատողությունները, որ հորդուա են ոչ միայն գիշավոր հերոսների, այլև ամենադրվագային կերպարների (գիշերային դարեկներ, գերեզմանափոր) բերանից: Վճռողը բժմադրիչի ծառակն է, հեղինակային ասելիքին ու կառուցին՝ նրա հավատարմությունը, շատ բան: Իսկ եթե ավելացնենք, որ Արքու Սահակյանը վճռել է ողբերգությունը մատուցել նվազագույն կրատումով, աղա ակներեւ կդառնա, թե որդիսի՞ բարդ խնդիր է նա հաղթահարել: Մեծ խնամուվ կրատված են երկխոսություններից եւ մենախոսություններից առանձին տողեր, «մտի խաղեր», որոնցից շահուա է բժմավիճակը՝ դառնալով առավել կենդանի ու անմիջական:

Հինգ գործողությամբ (26 տեսարան) ողբեր-
գությունն ամփոփվել է երկու մասում, որից
բազմավայր ու բազմադրվագ դատումն ընթա-
նում է սրբնաց, հովանք ու մտի այնովիսի հա-
գեցումով, որ մենք ունչը դահած հետեւա-
ենք զարգացումներին: Կասկած չկա, որ բե-
մադրության հաջողությանը նողաստել է այն, որ
ուժինորդ կարողացել է միավորել բոլոր բա-
ղադրիչները՝ բեմանկարիչ Կարեն Գրիգորյանի,
Երածուական ծեւակորող Առու Փափազյանի,
լուսային ու հնչյունա-ձայնային հնարների
(Կահագն Միհայելյան) հեղինակների ջանթերն
ու Երևակայությունը՝ ստեղծել միասնական
տարածով ու գործողությամբ մի կառուց, ու
օգտագործված է ոչ միայն ոչ մեծ բեմահարքա-
կի, այլև ողի յուրաքանչյուր թիզը: Օրհասա-
կան կոիկ է ուժեղ չարի դեմ՝ հանուն մարդկա-
յին-բարոյական բարձրագույն առաջնություն-
ների, եւ ողբերգականը Բախի Երածուության
եւ հատկադես «Չարչարաններ» ըստ Մաքրետ-
սի» ծորում ու խոհուն մեղեդու տակ՝ շարունակ
սրվում ու ահագնազնուած է միանյակ հերոսի
ամբողջ դաշտի դեմ մեն-մենակ դայքարի
իրողությամբ: Մշակված է հագուկադի, առա-
կաների մի համակարգ, որ համաժամանակյա-
լութուամ ունի եւ չիեռանալով ժամանակից
մերձենուած է մեզ: Իհարկե, կարետը բեմադրի
չի գաղափարա-քարոյական եւ գեղարվեստա-
կան հաստատուամների մեջ այն նոր ու բարմ դի-
տակետն է, որով ներկայանուած են կերպարները
ու փոխհարաբերությունները: Կրծաված են ո-
րու կերպարներ (Վոլշիմանոյ, Կոռնելիուա, Ույ-
նալյո, 2-րդ գերեզմանափոր), փոխարենը ա-
վելացել է մի ժահանա, որի մասնակցությունը
տարողունակ դառնալով, խորացնուած է դալա-
տական միջավայրի եւ գործելակերպի բովան-
դակ փարիսեցիությունը: Դոգետր դաւոնյայի
չեղած հեղինակությանը հարադրվուած է ընդ-
հանրադես հավասի փլուզուած: Պալատա-
կան արնագույն դաս-վարագույր, որ շարու-
նակ «խաղոս է», ճեղիկելով երկու կես է անու-
վրան դաջված հսկայական ճերմակ խաչը
(ճամ ամեն ինչուած): Մեծ ու փոքր կրծառու-
ներն ու միջարկությունները չիակասելով հե-
ղինակին, ցայտունացնուած ու ամբողջացնու-
ած բեմադրիչին առանձնադես հուզող գերը
Սոազինը Դամլեթի ու մոր փոխհարաբերու-
թյուններն են, ուր խարարված բնականն է վե-
րականգնվուած մոր եւ որդու հանդիդուածով
Մյուսը Դամլեթի ու Օֆելյայի սիրո գիծն է, որ ա-
ռանձնահատուկ բանաստեղծականություն ո-
ղբերգականություն է հաղորդուած բեմակա-
դատուամին: Երրորդը կարելի է համարել Օֆե-
լյայի ու Լաերտի փոխհարաբերությունների նո-
ւընթերցուած, որ հնարավորություն է տվել Սա-
հակյանին մի ժամի գեղեցիկ ու դամասիկ
դահեր ստեղծել՝ դիմելով նաեւ զուգորդու-
թյան: Ծորրորդը, որ կարելի է կոչել բեմադրիչի
յուտօրինակ ասթը, ծոնը՝ թատրոնին: Պալատ-
դավադիր ու դասիր մընոլորտը խուստող դերա-
սանախմբի հարթակն այնովիս տոն, արքի-
ուրախություն ու կյանի գուներ ժեխտիրյա-
կենսախնդության ու կենսասիրության բա-
մաւունչ հայեցումն է բերուած, որ բուեր բա-
վուած են: Զուր չէ, որ այս բեմադրությունը Ար-

բուր Սահակյանը ծոնել է մեր բեմի ամենախնդիրական ու դաշտան արժիս-ութիւնորին՝ Թաղեան Սարյանին (իր դաստիարակության մասին):

...Բայց բեմը մրնում է ու հյուսախսային ցուրտ գիշերը լուավորվում է դարեկների՝ ծովսումովս արձակող ինինաւեն զահերով... Վերջին գիշերները ուրվական է հայտնվել, մեկն էլ չարաճի խաղով վախտեցնում է դահակ ընկերոջը, կատակ, թրիջ... Եվ ականջ ծակող դոյլոցներոց՝ լուսի կոտացուցիչ խուժի հետ ահուսարսափ է տարածում քատերաւահի Վրա... Ուրվականին չենք տեսնում, Երա տեսից սահմուկած դահակներն են դես ու դեն նետվում... Այս անգամ էլ նա չղատախսանեց նույնիսկ Շորացիոյի դարտադրող խոսին: Ինչ անել. չեն ու նա մեռած արթայի ուրվականն է. գուցե Շամլետին հայտնել. գուցե որդուն դատախսանի... Շազորդ դասկերում դալատական արարողություն է. ասես օրինականացվում է նոր բազուրի եւ իին բազունու ամուսնությունը Բնականաբար հանդիսականն անհամբերությամբ Շամլետին է սղասում-փնտրում, իսկ նա չկա: Նրան բեմադրիչը սեւ թիկնոցով ու զիյանցոց կանգնեցրել է աջում սիեմավորների մեջ: Եթու, երբ ի դատախսան Կլավդիոսի հարցին հնչում է արթայազնի խոսքը «Մի ժիշ ավելի՝ քան եղոր որդի, դակաս՝ քան որդի», որ սուած ես Երա գունատ, ժխու դեմքը... Բոլորը հեռացան, եւ միայնակ մնացած Շամլետը Եյարդային ցնցումով է ընդունում Շորացիոյի ծեռիչ հղուած ուսին... Պրկված են Եյարդերը... Լսելու

ՎԱՐՍԻԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

տակ արվեստաբան: Փոխհարաբերություններում Դամլեցը բավականին առնական է ու կսահի: Վայելցագեղ է Դարությունյան-Դամլեցը, խաղակային, օփոմներում իրատես ու անմիջական: Գերտուտ-Եկելինա Շահիրյանը եւ Դարությունյան Դամլեցը բեմական խաղընկերության գեղեցիկ ու ներգործուն արվեստի խևական դաս են տալիս: Մոր եւ որդու խարապած ու Վերականգնվող փոխհարաբերություններն անդասմելի գրավիչ են եւ լեցում, խոսի ենքաւերերի հաղորդումով: Շահիրյան-քազուին որդու թիկումին կղած աղյողորմ լայիս է, ինչը Բախի հնյունների հետ հնչում է իրեւ զորում ու հավատարմության երդում: Այս հանդիդուան է Վըուամ մոր հետազա արարի ողբերգականությունը: «Դամլետ»-ի նախորդ բազում բեմական ընթերցումներում եղած դիմազուրկ Գերտուտի փոխարեն տեսնում են մի կնոջ, որը իննակամ զոհաբերության է գնում:

Դառնանց Համլետին: Սիրո խոսք չկա, սակայն այս Համլետը սիրում է Օֆելյային: Մեն մի հանդիպությով ու գրախառնությամբ այնողես են նրանք մարում միմյանց գրկում ու մոռանում աշխարհը, որ գիտենալով դատությունը՝ հառաջում են: Բեմադրյալ հրաւալի է կառուցել դրվագը, եւ երկու դերակատարներն էլ (մյուազ Լիլիթ Մեսրոպյանն է), լիովի հագեցնուած են զգացումով: Համլետին փարած Օֆելյայի ծեռերից մեկ-մեկ քափկում են Համլետի ընծաները եւ նա ինքնամոռացման մեջ լսելով ու տեսնելով դրանք, ասես օձից խայթված, ընկրկում ու ամենաժամանակակից տղեկի դես ժիւտում է իր սերը եւ նախատինեներ քափում աղջկա զվահին... Երկրորդ հարվածն ու իհասքափությունը: Ծառությունը կազմությունը կազմություն է կոչում:

Qurā n̄t̄mh C̄tpumhrn

ուրվականի մասին՝ խնդրում է գաղտնի դահել
եւ միայնակ մնալով. խորհում է եւ կարծես
կյանի փոթքի մի կայծ է հայտնվում: «Զազիր
գործերը կզան հրապարակ, թեկուզ Երկիրն իսկ
քացնե իր տակ»: «Երկիրը» փոխարինված է
«ղժոխտով»: Խնչո՞ւ: Եթե առաջին («Երանի այս
դինո, խիս դին մարմինը») եւ միշ Վեր Աս-
ված մենախոսության մեջ Դամլետի անհովս
տամադրությունը հասկանալի է, աղա միան-
գամայն անհասկանալի է մասամբ Վերը հի-
շած եւ հետագա մենախոսություններում շա-
րունակվող դասիվությունը: Դիետնի, որ դրան
արդեն անորությունը դարձած արևայազնի
բազականին բազմաւերս խոհերն ու ընդվ-
զուածերն են: Օրինակ ուրվականին տված խոս-
ությը՝ թե իր հիշողության գրատախտակից
կզնջիամեն ինչ եւ լոկ նրա դատկերը կղահի...
Այստեղ է, որ Դամլետն իր հայտնի արտահայտու-
թյունն է անում՝ թե «մարդ կարող է եւ ժողաւը-
եւ սրիկա լինել»: Մրան հաջորդում է մյուս մե-
նախոսությունը՝ Վերսին Վճռական մի արտա-
հմյությամբ. «Ժամանակն իր ժամկից դուրս է
սայրաել, ծ, բայս ին դժիսեմ, ինչո՞ւ ծնվեցա,
որ հենց ես ուղղեմ»: Որքան դեմք է մարդ կամ
եւ բարոյական ուժ ունենա՝ նման մեծ դա-
տախտանատվություն ստանձնելու համար:
Այուած՝ «Օհ, ինչ սինելոր եւ ինչ գյուղացի մի
ստրով եմ ես», ապարտվում է զայրութի մեծ
ժետով. «Պազուս, սրիկա, անխսիդ, անօրեն,
անանուն սրիկա, ծի, Վրեժ»: Դիշյալ մենախո-
սություններում դակասում են խոսի ու տա-
մադրության ժետերը, գլխավորն ու Երկրորդա-
կանը զատելու երանգները: Համբեն ասել
սակայն, գործող անձանց հետ ունեցած փոխ-
հարաբերություններում այլ է Դարությունան-
Դամլետը: Ողգենկրացի ու Գիլդենստենի հետ
նա խսկական խոսխամարտ է զարում հոմորով,
սարկազմով, դերասանների հետ՝ ինչդես գի-

Նակենք. ասես Երկու տարբեր Դամլետ է մեր աչքի առօտե, մեկը անհաղորդ, որ նույնիսկ «լինել, թա չլինել» է արտաքերում առանց գոյների, անշարժ, ծեռեցր վերակոփի գրղանում, մյուս աշխուզ, սրախոս, լրաեղեն Դամլետը, որ նույնիսկ Լաերտի հետ գտնում է հաւաքության եզրեր

Բեմական դասումի առինքնող կերպարներից է Եվելինա Շահիրյանի Գերտուղյանը: Արդեւ ասացինք, որ մեկնաբանության ընորհիվ կերպարը դուրս է եկել զյուավոր հերոսին «զոհաբերվածի» վիճակից եւ ծեռ բերել հենց ժեմու դիրյան կանանց արժանի մեկնաբանությունը Շահիրյան-Գերտուղյանը ընդունել է Կլավդիոս առաջարկը, խանգի դա հնից եկած սովորույթը, որ քագումին կարող էր դառնալ նոր զահակալի կինը: Եվ որովհետեւ արխան արտակարգ քողարկված է ու սիրալիր, նրա մասին քագումին լավ կարծիքի է ու ոչ մի կերպ չի ընկալում որդու անքարեհաճությունը: Ննջարանի ժեսարանու Գերտուղյան-Շահիրյանը նույնիսկ կը տամբում որդուն եւ հետո է նրա հոգու խորքը նայում եւ նրա աչթերով զնահատում իրերը, դիմադարձություն է աղրամ: Այս քագումին կեղծել չի կարող: Որդուց հետո հանդիդելով դեռ իրեն գոկարաց եկող Կլավդիոսին՝ չի արձագանքում եւ վերջինս անմիջապես հասկանում է կատարվածը: Իհարկե, առայժմ դրանով զբաղվելու ժամանակը չէ, բայց հետո նենգամիտ արխան մեկնաբանությունը միջոցներ է որդում Դամետի տարուհանուու համար: Ասեմն, որ հնւ որ հմաս

Ալեքսանյան-Դորացիոն ովար, սուր հայացքը մեխում է Դամլետի աչերին: Դամլետը տրում լուս է եւ դերակատարներն էլ առավելագույնս հազեցնում են այս՝ ինչ-որ տեղ հաղորդելով նաեւ ողբերգական հերոսի դատապարտվածության թեման... Այս Պոլոնիոաց եւս անսղասելի է. ավանդական ցնդած, ստորագրեց ծերովի փոխարեն իր արժային հավատարիմ եւ արժանադաշիվ ծառայող է. Գուրգեն Անտոնյանի Պոլոնիոաց նաեւ հոգատար եւ որդեսեր ծնող է:

«Բեմ՝ բեմի վրա» տեսարանի նշանակությունն ավելին է, քան սոսկ քատերախմբի մասնակցություն: Ի հակակճիռ ահայլ ու աղետալի դալաւական միջավայր՝ դերասանների հարբակը խուժում է՝ այնողիսի աչ զվարքացնող ծիծողուն գույներով ու երաժշտությամբ, որ բեմադրիչի հայեցումն ընկալում ես ելսորեսիալ մօժի փառու, իսկ զյսավոր դերասանի՝ Գրիգոր Գաբրիելյանի կտիս կազմվածքը, տառաղած-աղրած աչերը, որ արտասովոր փայլ են ստանում մենախոսության դահին՝ բեմի նահատակի ու նվիրյալի հարգանց ներշնչող ժիղար է: Չաս բեմական ու առիննող է Նահիւա Շահիրյանի դերասանութին. կանացի, զօհս խոսի ու առողանությամբ: Լուցիանոս-Կահազն Գալսյանի դարետիկ խաղանքը բերում է ինը քատրոնի շունչը, իսկ Լուահինե Դարությունյանի ու Դաւյա Ստեփանյանի երգերը մեղեդային առանձին փայլ են տակիս ու ամբողջազնում տեսարանը:

Ծմոռանանք այս բժնադրության մյու մաս-
նակիցներին՝ Մարգելոս-Արտաշես Մխիթարյա-
նին, Պալատական Տիկին-Մարինն Գաբրիելյա-
նին, հիւնող Կերպարներ ստեղծած Արմեն Բար-
սեյանին (Ուզեննկրաց) եւ Երիկ Սարգսյանին
(Գիլդենստերն): Եվ եթե դահակների դերակա-
տարներ Արյոն Եղիազարյանն ու Վահան Մալ-
խասյանն ավելի լուրջ վերաբերեն իրենց ու
մեծ դերերին՝ ավելի շահեկան կլինի ներկա-
յացման սկիզբը: Ես միտումնավոր բժնադրու-
թյան Վեցում թողի ամենահյութեղ Կերպարը
Կարողիս Շամպանի գերեզմանափորին: Այդ-
ան հողեղեն ու գունեղ, հավասի ու վարդետ,
համուհոտով ու կենսախինո տիղար միայն այն
հեռավոր, դասական քատրոնում էինք տեսել:
Շամպանը շարունակում է մեր քատրոնի փա-
ռահեղ կատակերգակների շարքը եւ հենց այս
դերով արժանավորածես բազմութ Արամ Վրույ-
րի, Արմեն Արմենյանի, Երվանդ Թոլայանի եւ

Գրիգոր Ավետյանի կողմին:
... Բախսի հնցյունների տակ քեմն աստիճանա-
բար մընում է, եւ մահամերձ Դամլետը մոտենուա
է ծախակողմյան քեմառաջին ու մարում խա-
վարում... «Մնացյալը լոռիքուն է» չենի լսում...
Փոխարենը լրաարձակն ուղղվուա է թատերաս-
րահ ու մի խանի անզամ «Տնօղում» հեմերը...
Դում եւ աղրողներդ դրու միւս աղրեւ. մոտավո-
րամես այս է ուզուա ասել քեմառիշը:

Մեծ, շատ ծանրակեիո գործ է արվել: Եվ նոր
դիմակետերով ու գոյներով հարստացել է ոչ
միայն դարավոր դասմություն ունեցող ժեխ-
տիրյան երկը, այլև մեր, հայկական Ծեխութիրը:
Երեւի այս գործի ու դեղի Ծեխութիրն արված
ուարձի խորհուրդն է սա է: ■

Կիրառական արվես

Պոլիտեխնիկական ինսիտուտում սովորելիս, դասախոսները ասում էին՝ «մասնագիտությունդից չես ընտել; Ինսիտուտն ավագելուն զուգահեռ սացած ժողովրդական վարդեսի կոչում: Ամեն տարի ժողավաճախ ստեղծագործողների տանը ցուցադրություններին մասնակցում էին», դասում է փայտարկեսի վարդես Արմեն Խաչատրյան:

Եթեանյան հայտնի վերնիսածի
բազմարդես աշխարհում ամենա-
սարքեր նյութերի տարածել հորին-
վածիներ ուս կտեսնես, բայց գե-
ղարկվեսական նրամաւակու-
թյամբ ու անհարականության կնի-
ուվ գործեր՝ հազվադեպ, այսովուհի,
որոն ինչ են տուր տալիս հանրային
ճառակին ու բաղդենու սովորական
իմաստն: Կարդես Արմենի ու նրա հա-
րեւան երկու փայտագործների վա-
ճառասեղանների իրերը բազմազա-

Առաջամբ աչի չեն ընկույն, դրանց զարդարութիւն, աղածաններ, գդալներ են, բայսամաններ, չախափաններ, հերակալներ եւ այլ նման բաններ: «Դայր դարբին էր, փոլոր տարինց ճկված, գեղեցիկ մետաղներ են տեսել շուրջ ու դրանցով դաշտասպած առարկաներ: Բայց սիրուած են փայտը, բնական նյութ է եւ իր տեխնոլոգիան հաւաքելուց ցուց է տայս, ինչդես մասնաւոր, որ շատ օգնութ է փորագությանը: Փայտավեսով սկսեցի գրադպել դաշտ-

հականութեն՝ մի հաղորդումից ազդված, որ դատնուած էր Ռուսաստանի և կեղեցիներին կից գործող դդրությունի մասին, որտեղ կլոնաներ վերականգնելու արվեստն սովորենում», շարունակում է Արմենը: Զարդանախօսերով ու փորագրություններով կիրառական նշանակության առարկաներից նույնականացնելու հետականություններն աստիճանաբար անցնուած են գեղարվեստական ձեւերին ու ստեղծագործական վերաբերմում ձեռավորում մասնավորապես քանդականակ փորագրության արվեստի հանդեմ: Թեմայի ընտրությունը դասնում է կարեւունություններից մեկը:

Վրձին չըսնած վարդեսի համար
հայ միջնադարյան մանրանկարչու-
թյունը ուսումնասիրության հիմնա-
կան առարկան էր: Նկարչության
այրութենք՝ զօհ ճշգրտությունն ու
նրբությունը, գույնի նրբեանգմերի
արտահայտությունները սովորակ
մանրանկարի հայ վարդեսներից՝
փորձելով նրանց աշխատանքներից
վերարտադրություններ կատարել
կայսի վրա: Թորոս Ոսվինը դառ-
նուած է իր ուսուցիչն ու խորհրդա-
տում: Ավելի ուշ, կատարելագործելով
լուս տեխնոլոգիայի մեջ, Արմենը
դարձ վերարտադրությունից ստեղ-
ծագործական որակներ է ծեռ բե-
րուած: Ժամանակի ոգին ճիշտ զգա-
լու համար մանրանկարն ու երկարա-
ժե հետեւած է հին եւ միջնադա-
դան շրջանի հայ արվեստի զարգա-
ցումներին, նկատուած ամենափոքր
դեսաներն անգամ: Դայոց մեծ
դարձի իրասուներության ընդուման
1700-ամյակի խորհուրդը փոփո-
խություններ է առաջացնուած նույ-
ներաշխարհային ու ստեղծագործա-
կան միջավայրուած, իր ներսուած
հայտնաբերել է սկսուած հոգեւոր
մարդուն... Առաջին մանրանկարա-
յին փորձերը աստվածաշնչան թե-
մաներով՝ Ար. Ծննդի, Մկրտության
դատկերներն էին: Մանրանկարների
փոխարտուած փայտի վրա վարդեսը
սոսկ ընդօրինակման աշխատան
չի համարուած, բանի որ նույնի ին-

կանոնները, որ տարբերի անհրաժեշտություն առաջացնում: Փայտագործի իր վարդեքությունը, գեղարվեստական մտածողությունը, սակայն, դրստորան լավ հնարավորություն են ստանում բարձրախանդակ փորագիր աշխատանիներում: Ավետման, Թաղեաս եւ Բարդողոմեոս առաջաների, Անառակորու Վերադարձի թեմաները դահանջում են կրօնական կյանքի, հոգեսր գրականության իմացություն: Ակսում է ուսումնասիրել հայ եւ օսար դատմիջների աշխատություններ, ձեռագիր ճայացներ, մեծենում եկեղեցական կյանքին: Շուրջ երեւ տարի աշխատում է «Արգար թագավորի նամակը Քիսուսին» բարձրախանդակ փորագործյան վրա: Պատմագրությունից մեզ հասած ուսագրավ այս դրվագը

45X60 չափսի փայտի փորագրության բազմաֆիզուր կոմլողիցիա-ում տված է ժամանակաշրջանի մեջուրություն, ստեղծված է դալատա- յան միջավայր. յուրախանչյուր փոփ- կի դեմքության հագուստի ծալիեր, հա- ացի ուղղություն, ջահ, զինան- ան, կառեծ լրացնում ու ամբող- ացնում են գործը. թագավորի, դա- տական սուսհանուսկի, խորհրդա- անների, գրքի կերպարներին ճ- առտացիություն, բնականություն աղորդում:

ქანდაკან ხესიორ წმეთე, აღოთ
ტენ ანთაონითოა ი ურიცევის ტენ
ჩამართი ბათეთ: უაღმაჟინ
რანაულოფერინინეთ ნანი զուდუ-
რია ტენ ბათეთ ხეს, ი դოქმეთ
ხორუსილოვ მარეჭან խან-
ქახსნენ ღას ჩამართასასუან
ბათასთასაკმეთ ტენ მტკნარებან-
ჭია: Մոქსხ ხორხნაგენ «ჯაფრ
ოქანიტერა» მხე ჩხარასკომ է,
ი Ալმაქმომ დანქო Սუსეა ან-
ასაონეთ სტესნეთ սოსაჭეომიც წ-
მეთ գოւალიტერინეთ ტენ ანია:
Գრხებ ღილ შეტყიცუმეთ მოს ბა-
თაონისკი იტენჭაბ գორ է ხეთ: Աნ-
ასაორ მართი կხნასაკან գოյո-
რიმნ ათახილი ამზღავნირა-
ძხის რამამზღონეთ მხეკ է ამ-
ნარებამც կხნასანეტერ թრკაბმთ ჟ-
მენც ც გხევაქსაკან თახანდნე-

Ժամանակների ամենահույսանիստ
մարդկանցից մեկի՝ Դովիաննես
Պողոս II դատի՝ մահից առաջ աս-
ված խոսքը. «Ինձ դարձ եղելան-
փայտի արկոյի մեջ դժվի», ու այդու
ել եղավ...

Մարդու կեցության օաս խնդիրներ առահովող փայտանյութը, իրեւ առահայտության միջոց միաժամանակ եսթեհիկ ու արվեստային մքնություն է ստեղծում:

կարասսորի ազգաւրեսքի սահմանը տան սյուների խոյակները, որոնց կանոն, փորագրվում եւ վրան արձանագրվում էին կառուցման տարբիւն ու վարդեսի անումը: Մ.թ. ա. 2-րդ դարից, ինչպես եւ ավելի վաղ՝ ուրարտական շրջանից դահլանգած որու իրեւ ենթադրել են տախու կահովի նախաժիղութի գոյության մասին: Իսկ ըստ հայ, ասորի եւ արաք դատմիջների, Դայաստանից քարձորակ փայտանյութ է արտահանվել Եգիպտոս: «Ցավոր, այսօր մենք կորցնուած ենք ոչ միայն փայտարկեսի, այլև ժողարկեսի շատ սակների ավանորութերը» խեցեգործության, գորգագործության, մետաղի գեղարկեսական մշակման, ասեղնագործության եւ այլն: Այսօրվա աղետայի վիճակը հնարավորություն չի տախու քանզարանին նոր ցուցանութեան ձեռն բերելու, եղածն էլ դժվարությանը ենք դահլանուած, գորգերն իմբներս ենք լվանուած գետոս:

Հայկական
փայտարվես

Ժողովրդական մշակույթի այս
ճյուղի՝ փայտառվեսի առ արժեին-
վոր նմուշների հավաքածո Երեանուա
կարելի է տեսնել հիմնականուա Երևունի-
փայտառվեսի եւ ժողավեսի բան-
գարաններուա: Իրեւ ուստ ոչնչացող
նյութ, փայտը վաղ անցյալուա իրենից

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱԴԱՅԱՆ

Հայկական փայտարվեստ

Աբգար թագավորի նամակը Կատարինա

Արմեն Խալպատրյան. «Եւուն Յ-րդ թագավորի Եւ Կերան թագուհու ամուսնութեան»

Ամենն ընտել է փայտանյութի երկու տեսակ՝ մուգ, երկարակյաց ընկուզենի և ժամանակի մեջ հաճախվող գումակիոխվող՝ սղիտակից մինչեւ շագանակագոյն տաճենի: Փայտի բնականությունն ու շերմությունն օր-օրի կանում է նույն հարազատանում, որին նա նոր կյանք ու նույնականություն է հաղորդում, սպառական առօրյականությունից փոխադրում հոգեւոր, բարձր ուրաց:

Այդ կենսական
անհրաժեշտություն
փայտանյութը

ո բավարարող փայտի իրեն ու առականեցր: Կավի հետ փայտն է մարդուն ուղեկցել է դեռ բարձագային շքանից: Մարդու դրդող միտք հետազոյան գտավ ու կիրառել սկսեց բազմազան ցաս այլ նյութեր ու էլեմենտեր, սակայն փայտը էկոլոգիական մարդությամբ, նաև բուժական օւսանակությամբ, բակտերիասուդան ու օգտակար մյուս հասկանիչներով մնաց անգերազանցելի և ամենահոմանիստական նյութը: Այսինքն է մտածուած նաև նյուզորիաբնակ արձանագործ Մարտին Կակոսյանը, որի դաշտը տոհմիկ զյութեցի բուժագործ էր ու ինըն էլ կավի հետ վաղուց բարեկամացած. «Չաս հնուց լասեր էն փայտից դատաստում հեռալոր լինելուներին ու բա-

Տու հօսակոր վիկինգներն ու ցաս
այլ ցեղեր, հետ նավագնացությունը
զարգացավ: Զմոռանանք, որ Նոյի
հայրենինուած են աղբամ, ու Տաղա-
նը փայտի մեծ գերաններից էր դա-
րասված: Փայտի հետ են մեր սկզ-
բից, մանկության օրորոցից մինչեւ
մեր մերօնի օրը: Օգոստի հինգին:

1977 թվականին այն ժամանակ՝
վա փայտարդյունաբերության նա-
խարար Ալբերտ Ստեփանյանի անձ-
նական նախաձեռնությամբ եւ գե-
ղանկարիչ, արվեստի տեսաբան Վա-
նիկ Շարամբեյանի օժանդակու-
թյամբ ստեղծվեց Երեանի փայտար-
վեստի թանգարանը՝ բավականին
սակավաբանակ նմուշներով։ Թան-
գարանին կից սկսեց գործել նաև
արհեստագործության դպրոցը՝ ժո-
ղովրդական կորսվող արվեստը փր-
կելու նորատակով։ Այդ գործի շարու-
նակությունն այսօր ազգային մշա-
կութիւն նվիրյալ, հոգածու ճեներուա
է. թանգարանի տնօրեն, մասնագի-
տությամբ ճարտարապետ Դենիկ
Սոլյախյանը Թերեմնեզյանի ու-
սումնարանում ժամանակին մի խա-
նի առարկաների հիմնադիր է եղել,
ժողարվեստների գիտակ է, բազ-
մադրոֆիլ վարդես՝ փայտագործ,
գորգագործ, դարբին։

Պարոնյան թիվ 4 հասցեի բազմահարկի առաջին հարկի գեղեցիկ ցուցարահուած փայտանյութն իրեն բնորու հարազատ մթնոլորտ է ստեղծել, ներդաշնակ ու հանգիստ, տան ու օջախի մտերմիկ ջերմությամբ: Երեք բաժիններից բաղկացած ցուցադրության մուտքը հին նշակուրը ներկայացնող հավածն է՝ փայտագրեթական նմուններին զուգահեռ այլ արհեստների աշխատանիներով: Դամբ XVIII-XX դարերուա հայ մարդու կենցաղուա կիրառված իրեւ են հմայիլներ, նոնակերտ գդալոց, երկողմ զարդանախս հավերով սյուն, դանդաղաններ, բազմաձեւ գարանախչիններ, որոնք համարվել են չարխափաններ, տունը, օջախը, ընանիք ու ակողանող խորհրդանիք: Մի առանձին հետարքությամբ այս իրեց մեզ ներկայացրեց ֆոնդադահուի Մելանյա Միրզոյանը: Մնացած երկու բաժիններուա ցուցադրությունների տարածուական նշակության առարկաները (գրակալ, գուլույայի կաղաղարներ, իջկներ, մալուններ, օրորոցներ, երածուական գործիւ-ինմանի) տարածեւ զարդանախտով դրվագված նրբաճաշաւու ու նրբամիտ վարդեսների ծեռավեսի արծենակոր գործեր են: Թանգարանի հավատածոյի յուրահատուված մաս է կազմուա խանդակի բաժինը՝ դրոֆեսիոնալ նկարչինների եւ արձանագործների (Լետոն Թումաջան, Գագիկ Ղազարյան) կատարմամբ:

Lեհաստանի հոգետուր կենտրոն Շենստոխովա քաղաքում մայիսի 1-6-ը անցկացված ամենամյա «Գառուժմատեր» («Աստվածամայր») միջազգային հոգետուր երաժշտության փառատոնին Դայաստանից մասնակցում էր Կամերային երգչախմբի արական կազմը՝ Սոնա անվամբ): Այդ երկար ճանադարին անդամալույթները հիմնականում կտրում են ոտով (ուստի ուստավորներ նաև ծնկաչով), իսկ Տիրամոր սրբադաշտերին հասնելով՝ հաճախ հրացեներ են կատարվել: Աղացոսց եկեղեցու դասին ի ցուց դրված բազմաթիվ անթագուստերն ու ձեռնափայտեր:

ԱՐԾՎԻ ԲԱՌՈՒՅՑԱՆ

ԵՐԱՎԻ ԹՎՊՈՒՏՈՒ ՀՈՎԱՆԻՇ ՄԵՐՔԸ

տալիս Յասնա Գուրայի 106 մետրա-
նոց կոստյոլը (լեհական կաթոլիկ ե-
կեղեցի), իսկ Տիրամոր դասկերը
դուստ է բերված դիմացի հրապարա-
կը՝ ի տև հանրության: Փուր չէ, որ
արվեստաբաններն ու հնագետները
աղացուցեն, որ այդ բյուզանդական
սրբադաշտության իրականում ստեղծվել
է մեր քարեկության 6-րդ կամ 7-րդ
դարում, Կոստանդնուպոլիսում: Լեհե-
րը հավատում էն ազանդությանը,
ըստ որի այդ դասկերը մեր քարեկու-
թյան առաջին դարում նկարել է նոյն

ինքը՝ Պուկսա ավետարանից եւ օրհ-
նել է ինքը՝ Մարիամ Աստվածինը։
Սույ շագանակագույն դեմքով Աս-
վածամոր ղասկերի ամենատապա-
րիչ մասը նրա դեմքի «սովիներ» են,
որը, սակայն, ոչ թե նկարչի նորամու-
ծությունն է, այլ դարձադես 1430-ին
Յասնա Գուրայի վրա հարձակված
չեխ ավազակների բողած հետեւը։
Այդ թի հարվածները, սակայն, բնակ-
է ու պահպանվում է Տիգրան Մատենա-
դար անունու համար առաջարկությունը։

Տարին մի բանի անգամ լեհաց քա-
գութին փոխում է իր հանդերձանքը
եւ քազ: Տարբեր տոների ժամանակ
սրբանկարի վրա զետեղվում է Երա ի-

Նը զգեսներից մեկնուածկը զար-
ված թանկարժել կտրելենից, զար-
դարված ուկով, արծարով եւ գոհար-
ներով։ Ամբողջ աշխարհից ամենա-
շարքեր տեսակի թանկարժել նվերնե-
րն հնուել Յասնա Գուրա, ուր ստեղծ-
վել է եղակի հավաքածու ունեցող մի-
ուազութիւն թանգարան...

Նետարերական էր նկատել, որ լեհական ոչ մի կարողիկ եկեղեցու ներսում շիրիմներ չենախան: Սովորենի ֆրանսիական, գերմանական եւ արեւածածկողական մյուս կարողիկ եկեղեցիների ներսում տեսներ քաջազորների, ծիրանավորների, ազնվականների մահարձաններ եւ տաղանաբարեր, իսկ այստեղ... թերեւա խորումկ հավատացյալ լեհերի համոզմամբ ոչ մի մահկանացու արժանի չէ՝ Ասծո տանը քաղվելու Առհասարակ, դժվարանում եմ ասելք լեհերն են ավելի կրոնադաշտեր՝ իհալացիները: Բայց կարող են ասել, որ երկու կարողիկ ժողովությունների մոտ էլ գերակայում է Ասվածամոր դաւամունքը: Առնվազն Զենսոնովայում տիրական ասվածը Մարիամն էր, ոչ Երանողին Կամ, ավելի ճիշտ, Երանուաստելական սրբանկարը: Զափազանցություն կլինի արդյուն լեհերին քիսունյա ասելու փոխարեն մարիամական կոչելը: Դարձյալ չափազանցություն եւ գուցե ասվածանարարություն կլինի, եթե քարձրածայ

stg. «Եթ աղջկներին բոլորն են
հավանում՝ լին տղաներից բացի»...»

ԻՄԱԿԱՆ ԵՎՐՈՊԱՆ

Այս անգամ չեղանք լեհական մեծ խղացներում: Ասում են, որ Կարեավան, Կրակովը, Լոձը, որոնք աճում են հսկայական տեմպերով, նմանվում են արեալաբնողական խղացներին, թարմ եւ նոր, հետաքրքրական երեսպեսում:

Սակայն գոհ եմ, որ այս անգամ
վայելեցի իսկական Եվրոպան: Ետ-
հաստանում մեր եղած այդ երկու
փոքրիկ գավառական բաղաբների
ազգային կազմը միատարր է, Եթ-
զաղթածներ գրեթե չեն աղյում:
Ենստոխովայում երեք օրվա մեջ ըն-
դամենը մեկ աֆրիկացի տեսա, թե-
րեւ ուսանող, իսկ Ոժեռվում առ-
հասարակ ոչ մի այլազգի չենսանի
(հայերին չհաշված):

Արեւմտյան Եվրոպան այնքան է խճռղվել աշխարհի չորս կողմից հոսած այլազգի բնակիչներով, որ արդեն իսկառես կորցրել է իր իսկական դեմքը։ Փարիզի փողոցում փաթթոցավոր արարը, Սուլիկոլմի թագավորական տեների ֆոնին գոկնազոյն չուզուփալասով լոյլի-հին, Պրահայում հաստատված վիենամցիները կամ Լոնդոնի ամենակենտրոնում խուտներամ ընթացող աֆրիկյան ընտանիքները վաղուց արդեն սովորական երեսութեան են։ Նույնիսկ Նորվեգիայի ծայր հյուախում, Արկտիկայի նախաւմբին ժամանել եմ սեւամորք Կրտաևստերերի։

գում ունեցող անձանց հետ, եթե
հասկաղես նրանք էլ իրենց հերթին
հետարրված են իրենց արմատնե-
րով: Հայ կփափազեի հանդիդել լե-
հահայերի գոնե մեկ շառավղի, որը
համերգից հետո կմոտենար մեզ ես
կասեր. «Գիտե՞՛, ես էլ սերում եմ Ա-
Շիից Լեհաստան հաստաված հայ
գերդաստանից եւ չեմ մոռանուած իմ
արմատները»: Եվ այդ ասողը կունե-
նար հայկական ժիթ, ազգանունը
կազմված կլիներ հայկական կաս-
աստվածաւնչյան անվան եւ «ովհէ-
Վերջապորության մեկտեղութիւն», ինչ-
ուս սովորաբար լինուած է լեհահայե-
րի մեջ (Ներսեսովիչ, Աբգարովիչ
Յուզեֆովիչ) եւ նա հղարտությամբ
կիհեւեր երախտավոր լեհահայերի
բանաստեղծ Շիմոնովիչին, Ըկարի
Աբսենտովիչին, դերասան Թիրովս-
կուն եւ շատ ուժիւների:

Չէ, Աման հանդիլում տեղի չունեցավ: Փոխարենը հանդիլեցին լեհերի, որոնք ունեին հայկական հետաքրություններ: Կարծ ոռուսերեն խոսող եւ հինգ անգամ Դայաստան այցելած սոցիոլոգ Տոմաս Մարգինիակը զբաղվում է հայ Սփյուտի ուսումնասիրությամբ, Երիտասարդ Դուրբեա Զիենտեկը՝ լեհահայ եկեղեցու դատմությամբ: Ի դեմ, Տոմաշը ստեղծել է Դայաստանի մասին հատուկ կայտեց՝ www.centrum-armenia.univ.torun.pl/: Ոժեւովի մեր համերգից հետո մեզ մոտեցավ արտակարգ գեղեցիկ մի տիկին եւ հարցրեց, թե մեզ հայտնի՞ է արդյո՞ք Յուզեֆ Նիկորվիչը: Բարեբախտաբար ինձ ծանոթ էր Լվովում աղյած այդ լեհահայ կոմողոջիտորի անունը, որի «Հրեթ-Ների ծխով» խորալը 19-րդ դարու եղել է լետականությունը կորցրած լեհ ժողովրդի հայրենասիրական ազգային օրիներգը: Դմայիչ լեհուհին ուրախացավ եւ ասաց, որ ինքը երաժշտագետ է՝ Կինգա Ֆինկ, եւ զբաղվում է լեհահայերի երաժշտական մշակույթի ուսումնասիրությամբ եւ աղյուսների կարիք ունի: Ժամանակին կարդացել էի լեհ երաժշտագետ Լուիզա Բարանսկա-Գրաբարայի «Լեհ-հայկական երաժշտական կաղերի դատմությունից» ուստի ատենախոսության սեղմա-

գիր (տղագրված 1988-ին, Թբիլիսիում), ուստիեւ կարդացած գրեթե ամեն ինչը հիշող իմ խեղճ ուղեղն այս անգամ եւ կարողացավ օգտակար լինել մեր ժողովրդի մի նորընծառքարեկամ մասնագետի: Այն էլ այդողիսին

գեղեցկունու...
Ի դեմ, լեհութիները ոչ մեկին ան-
տարբեր չեն քողմում: «Լեհ աղջիկ-
ների դաշտառով մնալու եմ այս-
տեղ», կատակում էր մեր երիտասարդ
ամուսիներից մեկը: Այս առիթով մե-
ծանոք լեհութին հեզնանելով նկա-

